

ΝΙΚΟΛ. Χ. ΡΕΜΠΕΛΗ
ΦΙΛΟΛΟΓΟΥ - ΠΡΩΗΝ ΛΥΚΕΙΑΡΧΗ

ΑΡΘΡΑ

(ΦΙΛΟΛΟΓΙΚΑ - ΠΟΛΙΤΙΚΑ -
ΛΑΟΓΡΑΦΙΚΑ κ.λ.)

ΤΕΥΧΟΣ 3

ΓΙΑΝΝΕΝΑ Μάρτιος 2011

ΝΙΚΟΛ. Χ. ΡΕΜΠΕΛΗ
ΦΙΛΟΛΟΓΟΥ - ΠΡΩΗΝ ΛΥΚΕΙΑΡΧΗ

ΑΡΘΡΑ

(ΦΙΛΟΛΟΓΙΚΑ - ΠΟΛΙΤΙΚΑ -
ΛΑΟΓΡΑΦΙΚΑ κ.λ.)

ΤΕΥΧΟΣ 3

ΔΗΜΟΣΙΑ ΒΙΒΛΙΟΘΗΚΗ ΚΟΝΙΤΣΑΣ	
ΑΡ. ΕΙΣΑΓΩΓΗΣ	52590
ΗΜΕΡ. ΕΙΣΑΓΩΓΗΣ	30.3.2011
ΤΑΞΙΝ. ΑΡΙΘΜ.	398 094953 ΡΕΜ
Κωδ. Εξ. 6999	

ΓΙΑΝΝΕΝΑ Μάρτιος 2011

ΑΝΤΙ ΠΡΟΛΟΓΟΥ

Τα τελευταία άρθρα μου (φιλολογικά, πολιτικά, λαογραφικά κ.λ.), που δημοσιεύτηκαν στο περιοδικό "ΚΟΝΙΤΣΑ", έκρινα σωστό, για να μην καταστραφούν από τη φθορά του χρόνου, να τα φωτοτυπήσω και να δεθούν έτσι σε ένα πρόχειρο τεύχος (3^ο κατά σειρά).

Νικόλ. Χ. Ρεμπέλης

Κόνιτσα, Μάρτιος 2010

ANNUAL REPORT

The Board of Directors has the honor to acknowledge the cooperation and assistance of the various departments and individuals who have made the past year a successful one. The financial statement shows a net profit of \$100,000.00.

The following table shows the financial statement for the year ended December 31, 1950.

Κόνιτσα: Ιούλιος - Αύγουστος 2005.

Ταμάμ δουλειά κάνετε!...

ΑΠΟ ΤΟ ΝΙΚ. Χ. ΡΕΜΠΕΛΗ, ΦΙΛΟΛΟΓΟ, ΠΡΩΗΝ ΛΥΚΕΙΑΡΧΗ

Κάθε φορά που πηγαίνω στο χωριό μου, τη Βούρμπιανη, και κάθομαι στο μπαλκόνι μου για να πω τον καφέ χίλιες δυο αναμνήσεις ξετυλίγονται στο μυαλό μου από το παρελθόν, από τα παιδικά μου χρόνια, τότε που το χωριό έσφυζε από ζωή και βούιζε από κόσμο.

Τα καλοκαίρια, ιδιαίτερα, κάθε γειτονιά, κάθε μαχαλάς-έπαιρνε άλλη όψη, άλλη εικόνα· παντού κίνηση, φωνές, θόρυβοι, ξεφωνητά.

Γυναίκες στα σελιά πότιζαν τα καλαμπόκια και τα σπαρτά, άλλες κουβαλούσαν ξύλα και οξυά από το δάσος και τα παιδιά, πλήθος παιδιά, χαλούσαν τον κόσμο με τα παιχνίδια τους.

Κι ήταν η φύση τότε, προπολεμικά εννοώ, ένα θαύμα, μια μαγεία, ένα πραγματικό "χάρμα οφθαλμών". Πλούσια η βλάστηση την άνοιξη και το καλοκαίρι με λογής λογιών σπωροφόρα δέντρα: κερασιές, μουριές, μηλιές, γκορτσιές, κουμπιές, δαμασκηνιές, κρανιές, κι ό,τι άλλο βάλει ο νους σου. Και τα νερά, κρύα και καθάρια, έτρεχαν από τις βρύσες και τους λάκκους κι έσμιγαν το σιγανό κελάρυσμά τους με ης θεσπέσιες συναυλίες των πουλιών, που γέμιζαν τη φύση με αρμονικές μελωδίες.

Κι είχε τότε το χωριό πλήθος από φτερωτούς επισκέπτες, που φιλόξενα οι μουριές τους πρόσφερναν γλυκιά τροφή να τιμηθούν.

Σήμερα, όμως, τα πράγματα στα χωριά άλλαξαν. Τα σχολεία έκλεισαν κι η καμπάνα σε πολλά χωριά δεν χτυπάει κάθε Κυριακή. Ο κόσμος έφυγε και φεύγει, γέροι και γριές μένουν το χειμώνα και τα χωράφια όλα σχεδόν μπαϊρία. Κυριολεκτικά, τα χωριά ερήμωσαν και σιγά σιγά θα σβήσουν. Όσο ζουν τα γερόντια, έρχονται τα παιδιά τους και ω εγγόνια λίγες μέρες το Πάσχα και το 15/Αύγουστο, γιατί τα βρίσκουν όλα έτοιμα, αλλά από τις 16 κιόλας Αυγούστου αρχίζουν πάλι να φεύγουν και μένουν οι ηλικιωμένοι να βγάλουν το βαρύ χειμώνα στα χωριά. Αυτή, δυστυχώς είναι η σκληρή πραγματικότητα και τέτοιες δυσάρεστες σκέψεις αναδεύουν και κλωθογυρίζουν στο μυαλό μου, όταν πάω στο χωριό. Δυσάρεστες, βέβαια, προβλέψεις, αλλ' όμως αληθινές.

* * *

Μπροστά μου, λίγα μέτρα από το σπίτι μου, βρίσκεται το Πελιαύρι, ένας ίσιος τόπος από την αυλή (περιαύλιο-πελιαύρι) του παλιού σαραγιού του Κώστα Γραμματικού, που εργάστηκε ως Γραμματέας στο παλάτι του Αλή πασά. Αυτού παίζαμε κάποτε λομάδα, σκλέτζα, λαμπάρζα και γκουτζιουνίδα, που για να χτυπήσουμε το κονσερβοκούτι, ξεκαρφώναμε τα πέταυρα από το διπλανό φράχτη της θειάκως της Τσαντούλας, η οποία, όταν μας έβλεπε, άρχιζε τις κατάρες (και δικαιολογημένα, βέβαια): "αχ, μώρ' αδούρτα¹, μωρέ κοψοκέφαλα, μου ανοιζέταν ρούγες² στο χωράφι!".

Αλλά εμείς, παιδιά τότε, το χαβά μας.

* * *

¹ αδούρ'τος (αδούρητος) από ρ. δουρώ = αντέχω, βαστώ. Η λ. ως κατάρα: αυτό που να μην αντέξει στην πρώτη αρρώστια.

² ρούγα = άνοιγμα σε φράχτη, δρομάκι, τμήμα μαχαλά. Πρβλ. "... στην πέρα ρούγα μη διαβώ όσο να γένω νύφη" (δημ. τραγ.).

Ρεμβάζοντας από το μπαλκόνι κι αγναντεύοντας τριγύρω τις βουνοπλαγιές, τα πεύκα, που μέσα σε πενήντα χρόνια έφτασαν μέχρι το χωριό, τα σπίτια, όσα έμειναν όρθια, αλλά ακατοίκητα και άλλα γκρεμισμένα κι ερειπωμένα, αυτά και πολλά άλλα κοιτάζοντας κι αναπολώντας τα περασμένα, θυμήθηκα τα προπολεμικά εκείνα καλοκαίρια, που αναστατώναμε το μαχαλά με τις φωνές μας, κι ακόμα τις ζημιές που προξενούσαμε στα κηπάρια και τα δέντρα. Πότε ανεβαίναμε κρυφά στις κερασιές, μόλις άρχιζαν τον Ιούνιο να παρδαλιάζουν³ τα κεράσια, πότε χαλούσαμε φράχτες ν' αρπάξουμε μήλα και γκόρτσα, και δεν υπήρχε μέρα που να μην ακούγαμε φριχτές κατάρες και φοβέρες από τις γριές:

“Μωρ' ανάφαντα⁴, χαλασέταν τις σταβαρωσιές και τους φράχτες, πατησέταν τα καλαμπόκια, πότε ν' ανοίξ' το σκολειό να σαν μασ' ο δάσκαλος, να ησυχάσ' ο τόπος από τ' εσάς”.

Ιδιαίτερα δύστροπη, καβγατζού και γκρινιαρά ήταν η Γιώργαινα του Γιάντσιου, που δεν της ξέφευγε τίποτε απ' όσα συνέβαιναν στο μαχαλά των Αγίων Αποστόλων.

Δεν μας συγχωρούσε καμιά παιδική αταξία. Έτσι και να μας έβλεπε να κάνομε κάτι, άρχιζε το γνωστό σε μας τροπάριο:

“Μπράβο, γομάρια χαντακωμένα, ταμάμ⁵ δουλειά κάνατε!”.

Πάντοτε στο περπάτημα στηριζόταν σ' ένα δεκανίκι από ξύλο κρανιάς, μόνο που, όταν την έπανε η αγκούσα, σταματούσε λίγο κι έπαιρνε βαθιές ανάσες για να ξαλαφρώσει από τη δύσπνοια. Θυμάμαι στην Κατοχή (1941) κάποιος Ιταλός στρατιώτης της είχε αρπάξει

³ παρδαλιάζω (για κεράσια) = μισοκοκκινίζω.

⁴ ανάφαντος: αυτός που να γίνει άφαντος, να χαθεί (Η λ. ως επίπληξη).

⁵ ταμάμ (λ. τουρκ.): ακριβώς Πρβλ. “δυο κιλά ταμάμ”. Η φράση “ταμάμ δουλειά” λέγεται ως επίπληξη, δηλ. αυτό που κάνετε δεν είναι σωστό.

μπροστά στα μάτια της μια κότα κι έφυγε τρέχοντας, και τότε εκείνη έξαλλη και οργισμένη πήρε τον κατήφορο για την αγορά φωνάζοντας: "Θα πάρω τον Κουνέλο, τον Κουνέλο". (Ήθελε να πει: στον Κολονέλο - Golonnelo = Συνταγματάρχη).

Το παρατσούκλι της ήταν "Ρόκα" (στα νιάτα της έφερνε γύρα τις στρατές γνέθοντας με τη ρόκα) και της το είχε βγάλει ο συμπέθερός της Αλέξης Ντόντης, ο επονομαζόμενος "Τουρκοτσιόλας", γιατί ο πατέρας του Νικόλας - Τσιόλας είχε κάνει μουχτάρης του χωριού επί Τουρκοκρατίας. Ο Αλέξης Ντόντης, λοιπόν, που εμείς τα παιδιά τον φωνάζαμε "πάππο", ήταν ο ελεγκτής και επόπτης και τοποτηρητής του μαχαλά, ο οποίος, καθισμένος τ' απογεύματα στο μπαλκόνι του σπιτιού του και έχοντας δίπλα του κάτι μεγάλα κιάλια (διόπτρες) του Πυροβολικού, που τα είχε φέρει από την Αβησσυνία, παρατηρούσε προσεκτικά όλα κι ήταν πάντοτε ενήμερος για ό,τι συνέβαινε στο μαχαλά και το χωριό. Για τα κιάλια ο γιος του Νικόλας (μιγάς) μας έλεγε με περηφάνια και υπερβολές, βέβαια, ότι τάχα είδε... ποντίκι στο απέναντι χωριό Οξυά (Σέλτση!).

* * *

Τα καλοκαίρια, εμείς τα παιδιά βρίσκαμε ευχάριστη απασχόληση να σκοτώνουμε στις μουριές τα πουλιά: σινίτσες, τζίβια, τσιοντίδια, κοτούφια, ζιέλινες (συκοφάηδες) κίσσες κ.λ. Τα μουτεύαμε, τα πλέναμε, κάποιο παιδί τ' αλάτιζε σπίτι του κι όταν μαζεύονταν πολλά τα τηγανίζαμε με αυγά και τα τρώγαμε όλοι μαζί.

Θυμάμαι κάποιο 15/Αύγουστο, που δεν αρταινόμασταν, είχαμε σκοτώσει αρκετά κι ο Νίκος Τσούκας, λόγω ζέστης, έριχνε πολύ αλάτι στο μαστραπά για να κρατήσουν. Όταν όμως, παραμονή της Παναγιάς, πήγαμε να τα ξαρμυρίσουμε για να τα φάμε την άλλη μέρα, με έκπληξη

είδαμε να κολυμπάνε στην αρμύρα κάτι μεγάλα άσπρα σκουλήκια. Κάποια μύγα είχε κάνει το θαύμα της.

Αηδιάσαμε κι εκεί που θέλαμε να τα πετάξουμε, πέρασε ο Λάμπρος ο γελαδάρης. Τα πήρε, τα έπλυνε και μοσκόφαγε, όπως μας είπε, τη μέρα της Παναγιάς!...

Κάποια άλλη Κυριακή του Αυγούστου του 1939, είπαμε να τα ψήσουμε στα κάρβουνα σ' ένα μπαϊρι κοντά στη Βρυσούλα, κάπως ανάμερα από τα μάτια του αγροφύλακα, ο οποίος πάντοτε καιροφυλακτούσε να μας "αμαχέψει"⁶, όταν μπαίναμε σε ξένα κτήματα. Ανάψαμε φωτιά, περάσαμε τα πουλιά σε ξύλινα σουβλιά και άρχισε το ψήσιμο. Είχαμε πάρει, καθένας από το σπίτι του, βούτυρο, δύο αυγά κι ό,τι άλλο χρειαζόταν: τηγάνι, πιάτα, ψωμί κ.λ. Ήμασταν αρκετοί: εγώ, ο Τάκης Μάνος, αρχηγός του μαχαλά, Γιάννης Κίσκας, Σπύρος Μπάρκης, Λάμπρος Γιάντσιος (εγγονός της Ρόκας), Νίκος Τσούκας και Χρήστος Λιόλης.

Όλα πήγαιναν καλά, τα πουλιά άρχισαν να ροδοκοκκινίζουν και μοσχοβολούσε ο τόπος, γιατί συχνά πυκνά τ' αλείφαμε με βούτυρο για να μην "αρπάξουν" και καούν.

* * *

Συμβαίνουν, όμως, και τ' απρόοπτα. Ντραγάτης τότε ήταν ο Σωκράτης Τέρτσης, νέος άνθρωπος, σβέλτος και πανταχού παρών. Είχε βάλει ζάπ'⁷ στις ζημιές, που γίνονταν στα χωράφια και τ' αμπέλια.

Τώρα τον έβλεπες στον Αϊ Θανάση και σε λίγο εμφανιζόταν στα Σκορβάλια και τα Καραπούλια. Με ιδιαίτερη μανία κυνηγούσε τα

⁶ αμαχεύω (επί αγροφύλακα): πιάνω κάποιον κλέφτη σε ξένο κτήμα και ζητάω χρήματα (σύλληπτρα).

⁷ ζάπ': τάξη, περιορισμός. "Είχε βάλ' ζάπ' στις ζημιές = είχε περιορίσει τις ζημιές.

παιδιά, που έκαναν με τα λάστιχα ζημιές στα κηπάρια. Ο Σωκράτης, στον οποίο είχαμε κολλήσει το παρατσούκλι "Πατέζας", γιατί στο βάδισμα δεν πατούσε καλά όλο το πέλμα του ενός ποδιού, αλλά σήκωνε λιγάκι τη φτέρνα, ο Σωκράτης, λοιπόν, αγροφύλακας, εκείνο το πρωινό, που εμείς ψέναμε τα πουλιά, έτυχε να περάσει έξω από το σπίτι της κάκως της Γιώργαινας, η οποία, μόλις τον είδε άρχισε τα παράπονα: "Ντε, μωρέ Σωκράτη, πέρνα καμιά βολά κι απ' εδώ. Δυο μήνες έχω να σε δω. Ξετόρνιασαν τα παιδιά, τσακ' σαν τα ήπωρα⁸ του κόσμου. Δεν άφ' καν κεράσι για κεράσι, μήλο για μήλο. Έλα εδώ, του λέει. Τώρα ψένουν πουλιά στη Βρυσούλα. Εγώ δε λαγαρίζω⁹ καλά τον καπνό απ' τη φωτιά, εσύ θα τον γλιέπ'ς καλύτερα. Άϊντε μην κάθεσαι, τράβα και ζαρλάτισέ¹⁰ τα'".

Αυτό ήθελε ν' ακούσει ο Πατέζας. Σε λίγο κατέφθασε. Με το "Ε, σας έπιασα" που μας έκανε, εμείς σκορπίσαμε στις γύρω λεφτοκαρυές. "Α, λέει, καλό μεζέ βρήκα".

Τη στιγμή εκείνη μια πέτρα από το λάστιχο σφύριξε πάνω από το κεφάλι του, ύστερα άλλη κι άλλη. Τά' χασε ο Σωκράτης. "Βρε μαγκαφάδες¹¹, μας λέει νισιάν¹² με βάλεταν;

Ελάτε εδώ να τα φάμε μαζί, δεν σας αμαχεύω". Εμείς δεν τον πιστεύαμε. Από τα πολλά τα παρακάλια πήραμε θάρρος και πλησιάσαμε διστακτικά. Σε λίγο τα πουλιά ήταν έτοιμα. Βάλαμε το τηγάνι στη φωτιά με μπόλιο βούτυρο και ρίξαμε τα αβγά. Μοσχοβόλησε ο τόπος. Κάτσε

⁸ ήπωρο: οπωροφόρο δέντρο.

⁹ λαγαρίζω: καθαρίζω, ξεκαθαρίζω, βλέπω. "Ο ουρανός λαγάρ'σε" (δεν έχει σύννεφα).

¹⁰ ζαρλατίζω: διασκορπίζω, διώχνω με φωνές ζώα. "Ζαρλάτ'σε τις κότες, τρων' το στάρ".

¹¹ μαγκαφάς: πονηρούλης, κατεργάρης, άτακτο παιδί.

¹² νισιάν': στόχος, σημάδι "Τον έβαλαν νισιάν' με τ'ς πέτρες".

τώρα, λέει ο Σ. να τα φάμε. Δεν προλάβαμε, όμως, να βάλουμε στο στόμα την πρώτη χαψιά και... να σου ξεμυτάει στην άκρη στο μπαϊρι ποιος άλλος; η θειάκω η Γιώργαινα. “Ωχ, λέμε, η Ρόκα”.

Κρατούσε στο αριστερό χέρι ένα μικρό γκιούμι (τάχατες πως ήρθε να πάρει νερό) και στο δεξί το δεκανίκι. Σαν πλησίασε, σταμάτησε, έσκυψε το κεφάλι, γιατί την είχε σφίξει η αγκούσα, πήρε δυο τρεις ανάσες κι ύστερα άρχισε:

“Μπράβο, γομάρια χαντακωμένα, ταμάμ δουλειά κάνετε. Αμ και συ μώρ’ Σωκράτη, τρως πουλιά με τα παιδιά;”. “Θειάκω, της λέει κάποιος, πάρε ένα μεζέ”.

“Όχι, απαντάει εκείνη με θυμό, δε θέλω, αφήστε τις αγλειπιές¹³. Ρωτάτε αν έχω δόντια να το φάω;”. “Τότε θα πάρεις μια φέτα ψωμί με τηγανισμένο αβγό· είναι μαλακό”. Όλο και το λιγουρεύτηκε. “Αιντε, λέει, δώστε μου τζικάλα, μου τσάκ’ σε τη μύτη η μοσκοβολιά. Έχω και μια δειλία¹⁴ απ’ το πρωί εδώ στο στομάχι”.

Το πήρε, το χλαπάκιασε λαιμαργα και τράβηξε για τη βρύση. Όταν γύρισε κοντοστάθηκε, κοίταξε αγριεμένη το Σωκράτη κι έβγαλε φωνή φωνάρα: “Πού ακούσ’ κε αυτό! Ο ντραγάτης περιδρομιάζ’ πουλιά με τα παιδιά. Αυτό είναι για μολόημα”. Προχώρησε δυο βήματα και πάλι σταμάτησε. “Έννοια σου, του λέει, θα το πω στον Πρόεδρο, να ιδώ τί τζιουβάπ’¹⁵ θα του δώκ’ς. Ταμάμ δουλειά!...”.

¹³ αγλειπιές: γλυκόλογα, κολακείες.

¹⁴ δειλία: εξάντληση λόγω αρρώστιας, πείνας, κ.λ.

¹⁵ Τζιουβάπ’ (λ. τουρκ.): απάντηση, δικαιολογία. Θυμάμαι, όταν μικρός έκαμνα μια αταξία, μου ‘λεγε η μάνα μου (Θεέ σχωρέστη) “Αχ τζιαναμπετ’, να δω τι τζιουβάπ’ θα δώκ’ς το βράδ’ στον πατέρα σ’”.

Κι όταν απομακρύνθηκε, καθένας μας, προσπαθώντας να μιμηθεί τη βραχνή φωνή της θειάκως έλεγε και ξανάλεγε: “Μπράβο, γομάρια χαντακωμένα· ταμάμ δουλειά κάνετε”.

Και το γέλιο δεν είχε τελειωμό.

(Για την ερμηνεία των λέξεων βλ. Χαρ. Ρεμπέλη “Κονιτσιώτικα”, Γλωσσάριο, που πρόσφατα επανεκδόθηκαν).

Οι τελευταίες στιγμές του Σωκράτη στη φυλακή

ΑΠΟ ΤΟ ΝΙΚ. Χ. ΡΕΜΠΕΛΗ, ΦΙΛΟΛΟΓΟ, ΠΡΩΗΝ ΛΥΚΕΙΑΡΧΗ

Ο Πλατωνικός διάλογος “Φαίδων ή περί ψυχής” είναι πλούσιος σε υψηλές φιλοσοφικές σκέψεις και αποτελεί ένα λαμπρό δημιούργημα της πλατωνικής μεγαλοφυΐας και φιλοσοφίας, κεντρική ιδέα του οποίου είναι το πρόβλημα της αθανασίας της ψυχής.

Ο Σωκράτης, ο μεγάλος αυτός Διδάσκαλος και θεμελιωτής της ηθικής, βρίσκεται στη φυλακή, ύστερα από τη θανατική καταδικαστική απόφαση του δικαστηρίου. Είναι η τελευταία ημέρα της Ζωής του και γι' αυτό, πρωί πρωί, έρχονται εκεί οι μαθητές του για την τελευταία συνάντηση και συζήτηση.

Με περιληπτική κι ελεύθερη, κάπως, απόδοση των κεφαλαίων 64-66, ας παρακολουθήσουμε τις τελευταίες στιγμές του Σωκράτη, εν μέσω των μαθητών του Κρίτωνα, Κέβη, Φαίδωνα κλπ.

Ο Κρίτων ρώτησε: Σωκράτη, μπορείς τώρα να δώσεις τις τελευταίες σου παραγγελίες, τις οποίες εμείς με μεγάλη προθυμία θα εκτελέσουμε.

Σας παραγγέλλω, αποκρίθηκε ο Σ., να φροντίζετε πολύ τους εαυτούς σας, την ψυχή σας, πράγμα που θα προξενήσει χαρά κι

ευχαρίστηση σε μένα· αν όμως παραμελήσετε την ψυχή σας, τότε τίποτε δεν θα κατορθώσετε.

Ο Κρίτων απάντησε: Δεν υπάρχει αμφιβολία πως αυτό θα το κάνουμε. Η ταφή σου, όμως πώς θέλεις να γίνει; Όπως θέλετε, απάντησε, χαμογελώντας, ο Σωκράτης, Και επειδή αυτή τη στιγμή έχετε μπροστά σας τον πραγματικό Σωκράτη, ενώ σε λίγο θα έχετε το νεκρό σώμα μου, γι' αυτό θάψτε το άψυχο σώμα μου σύμφωνα με τα καθιερωμένα νεκρικά έθιμα.

Σε λίγο σηκώθηκε από το κρεβάτι κι επήγε στο διπλανό δωμάτιο να λουστεί. Όταν γύρισε, αφού συνέστησε στη γυναίκα του και τα παιδιά του να φύγουν, κάθισε κοντά στους αγαπημένους του μαθητές.

Ο ήλιος όμως, πλησίαζε να δύσει και ήρθε ο υπηρέτης των Ένδεκα και του είπε: Σωκράτη, όλοι οι μελλοθάνατοι θυμώνουν μαζί μου και με καταριούνται, σα να φταίω εγώ. Εσύ, όμως, είσαι πολύ διαφορετικός από τους άλλους, όσο καιρό σε γνώρισα στη φυλακή. Είσαι ο πιο ήσυχος απ' όλους όσοι πέρασαν απ' εδώ. Τώρα, λοιπόν, πλησιάζει η ώρα να πεις το κώνειο. Χαίρε και προσπάθησε να υπομείνεις το μοιραίο, όσο πιο ψύχραιμα μπορείς. Είπε αυτά και έφυγε με βουρκωμένα μάπα.

Και ο Σ., είπε: Χαίρε και συ. Αλήθεια, τί ευγενικός είναι αυτός ο άνθρωπος! Πολλές φορές ήρθε εδώ στο κελί μου και συζητήσαμε μαζί. Και τώρα κλαίει για μένα! Αλλά ας φέρει κάποιος το δηλητήριο.

Ο Κρίτων του απαντά: Σωκράτη, ο ήλιος ακόμη δεν έχει βασιλέψει, και επομένως μη βιάζεσαι.

Και τί θα κερδίσω, Κρίτων, αν πάρω μια μικρή αναβολή χρόνου; Αν κάνω αυτό, θα γελοιοποιηθώ στον ίδιο ων εαυτό μου και θα δείξω πως λαχταρώ να ζήσω.

Φέρτε, λοιπόν, το δηλητήριο.

Σε λίγο μπήκε ο άνθρωπος κρατώντας το κύπελλο με το κώνειο. Τι πρέπει να κάνω, τον ρώτησε ο Σ., αφού το πιώ; Δεν έχεις, απάντησε εκείνος, παρά να κάνεις μερικές βόλτες στο δωμάτιο, κι όταν αισθανθείς βάρος και κρύο στα πόδια σου, τότε να ξαπλώσεις.

Ο Σωκράτης πήρε αμέσως ω ποτήρι κι αφού ευχήθηκε να είναι ευτυχής η μετάβασή του από εδώ προς τα εκεί, με θαυμαστή ψυχική γαλήνη και χωρίς κανένα μορφασμό, το ήπιε μονορούφι, ως ων πάτο. Όλοι τότε άρχισαν να κλαίνε. Και ο Σ. τους είπε:

Τι κάνετε έτσι, φίλοι μου; Εγώ γι' αυτό έδιωξα τις γυναίκες, για να μην ξεσπάσουν σε κλάματα. Οι άνθρωποι πρέπει να πεθαίνουν ανάμεσα σε καλά λόγια ή σε σιωπή. Ησυχάστε, λοιπόν, και δείξτε θάρρος.

Ο Σ. πηγαινοερχόταν στο δωμάτιο κι όταν αισθάνθηκε βάρος στα πόδια του, γιατί απ' εκεί άρχιζε η ψύξη, ξάπλωσε ανάσκελα. Την ίδια στιγμή ο άνθρωπος εκείνος ψηλαφούσε τα πόδια του, που άρχισαν σιγά-σιγά να παγώνουν. Κι όπως πίεζε τα πόδια του, ολόένα και πιο πάνω, μας έδειχνε πως ο Σ. παγώνει λίγο-λίγο, κι ότι θα πεθάνει, όταν η ψύξη φθάσει στην καρδιά. Άρχισε τότε να παγώνει το υπογάστριο (κάτω κοιλία) και ο Σωκράτης μας είπε τα τελευταία του λόγια: Κρίτων, στον Ασκληπιό οφείλομε έναν κόκορα. Μην παραλείψετε αυτό το χρέος.

Σε λίγο πέθανε και ο Κρίτων του έκλεισε τα μάπα και το στόμα.

Αυτές είναι, περιληπτικά, οι τελευταίες στιγμές του Σ., τις οποίες θα ήθελα να σχολιάσω με κάποιες παρατηρήσεις μου:

* * *

Ο Κρίτων, γνωστός για την αγαθή του ψυχή και το αφιλοσόφητο πνεύμα, ζητεί να μάθει ης τελευταίες παραγγελίες του Διδασκάλου του.

Και εκείνος συνιστά την έμπρακτη φιλοσοφική αγωγή της ψυχής τους και την ηθική μόρφωση, σύμφωνα με τα υψηλά της φιλοσοφίας παραγγέλματα. Η προτροπή αυτή να φροντίζουν την ψυχή τους αποτελεί την ηθική διαθήκη του μελλοθάνατου Σωκράτη και το συμπέρασμα όλης της διδασκαλίας και φιλοσοφίας του. Έτσι ο Σ., διατηρώντας στις δύσκολες αυτές επιθανάτιες στιγμές ων εύθυμη διάθεση και τη μεγαλειώδη ψυχραιμία του, αναδεικνύεται ο μεγαλύτερος ηθικός φιλόσοφος της ανθρωπότητας.

Αλλά ο Κρίτων, που δεν είναι ικανός να ακολουθήσει το Διδάσκαλο στην πτήση της σκέψης του, τον ερωτά ποιό είδος ταφής προτιμά (κατόρυξη ή καύση). Και ο Σ. δείχνει και πάλι όλη ω γαλήνη του, τονίζοντας ότι ο Σωκράτης, ως ψυχή, θα φύγει για τη χώρα των μακάρων, και ότι σε λίγο μπροστά τους θα έχουν ένα άψυχο σώμα, που μπορούν να το θάψουν σύμφωνα με τα καθιερωμένα νεκρικά έθιμα. Με άλλα λόγια, είναι σα να λέει στον Κρίωνα: Όσα έλεγα και στο παρελθόν και τόση ώρα τώρα για την τύχη της ψυχής μετά θάνατο, πήγαν χαμένα; Δεν κατάλαβες ότι με την ταφή θάβεται το σώμα και όχι η ψυχή;

Νομίζει κανείς ότι ακούει τον Ιησού να λέει: “Τοσοῦτον χρόνον μεθ' υμών ειμί και ουκ έγνωκάς με, Φίλιππε;”. (Ιω. ιδ, 9). Ακόμα, η φράση του Σωκράτη:

“Ουκέτι παραμενώ υμίν, αλλ' οχήσομαι απιών (= θα φύγω γρήγορα) εις μακάρων τινάς ευδαιμονίας”, μας θυμίζει το του Χριστού: “Έτι μικρόν χρόνον μεθ' υμών ειμί και υπάγω προς τον πέμψαντά με” (Ιω. ζ, 33).

Ο Σ., γαλήνιος πάντοτε, πηγαίνει στο λουτρό, για να απαλλάξει, σαν πεθάνει, τους άλλους από την ενόχληση αυτή. Σε λίγο έρχεται ο υπηρέτης των Ένδεκα, ο οποίος με αρκετή λεπτότητα και ευγένεια τον

ενθαρρύνει και τον παρηγορεί. Ένας αμόρφωτος άνθρωπος, προφανώς δούλος, συμπάσχει και συμπονεί εκείνον, που η αχαριστία των ευεργετηθέντων μορφωμένων Αθηναίων κατεδίκασε σε θάνατο!

Η ευγενική εκδήλωση της συμπάθειας του απλοϊκού αυτού ανθρώπου προς τον Σωκράτη, απαλύνει την τραγικότητα της στιγμής εκείνης και μετριάζει τον πόνο όλων.

Μας θυμίζει, λίγο πολύ, τον έναν από τους δύο ληστές, που ανακούφισε, με όσα είπε, την καρδιά του Ιησού.

Ακολουθώς ο Σ. επιπλήττει τους μαθητές του, που κλαίνε, γιατί οι θρήνοι αποτελούν, κατά το Σωκρ., μια ενοχλητική παραφωνία στην ιερότητα της στιγμής, που απαιτεί σοβαρότητα και σιωπή. Νηφάλιος ρούφηξε το θανατηφόρο φαρμάκι, κι όταν ένιωσε βάρος στα πόδια του, ξάπλωσε.

Η ψύξη πλησίαζε σιγά-σιγά στην καρδιά, τη μεγάλη καρδιά του φιλοσόφου. Και τότε ο Σ. έδωσε την τελευταία του παραγγελία: "Ω Κρίτων, τω Ασκληπιώ οφείλομεν αλεκτρούνα· αλλ' απόδοτε και μη αμελήσετε"

Υπ' όψη ότι στην αρχαία Ελλάδα, όσοι ασθενείς θεραπεύονταν στο Ασκληπιείο της Επιδαύρου, θυσίαζαν στο θεό ως υγείας Ασκληπιό έναν κόκορα που εθεωρείτο σύμβολο υγείας. (Και σήμερα στα χωριά σφάζουν έναν πετεινό στα θεμέλια του σπιτιού, για να γίνει αυτό στερεό).

Αυτή τη στιγμή ο θάνατος του Σωκράτη απαλλάσσει την ψυχή του από τα δεσμά του σώματος, που τη κρατούσε, μέχρι τώρα, φυλακισμένη. Έτσι η θυσία, που παραγγέλλει ο Σωκράτης ήταν μια ένδειξη ευγνωμοσύνης στον Ασκληπιό, γιατί, πεθαίνοντας, η ψυχή του,

απαλλαγμένη από το φθαρτό σώμα, θα πετούσε ολόϊσια στον υπεραισθητό κόσμο, κοντά στο θεό.

Σε λίγο, με έναν ελαφρό σπασμό, ο Σ. ξεψύχησε κι αποχωρίστηκε από την επίγεια ζωή. Η ωχρότητα του θανάτου χύθηκε στο πρόσωπό του. Η ψυχή του είχε φτερουγίσει και είχε ήδη φθάσει εις "μακάρων ευδαιμονίας".

* * *

Αυτός ήταν ο μεγάλος φιλόσοφος. Αντιμετώπισε το θάνατο με ψυχραιμία και αξιοπρέπεια· με σθένος Αγίου. Δεν διαμαρτυρήθηκε, δεν παραπονέθηκε, δεν εδειλίασε, όταν, επικυρώνοντας έμπρακτα όσα θεωρητικά κήρυξε, ήπια γαλήνιος το πικρό του θανάτου δηλητήριο. Ο θάνατος γι' αυτόν ήταν λύτρωση της ψυχής από τα δεσμά του σώματος. Ήταν ανάβαση στην Ιδέα του Αγαθού, που ταυτιζόταν με το θεό.

Ο Σωκράτης ήταν συνεπέστατος, ευσεβέστατος, λαμπρό υπόδειγμα σοφού μάρτυρος. Γι' αυτό και δεν είναι παράδοξο, γιατί οι χριστιανοί των πρώτων μ.Χ. αιώνων, τον σεβονταν και τον θεωρούσαν πρόδρομο και προφήτη του Χριστού.

Ο Σ. ήταν, στο ήθος, καλύτερος από πολλούς άλλους αρχαίους Έλληνες, ασυγκρίτως ανώτερος από πολλούς βυζαντινούς αυτοκράτορες, που διέπραξαν, φοβερά εγκλήματα, καλύτερος, επίσης από πολλούς θεόπνευστους Προφήτες και Προφυτάνακτες της Παλ. Διαθήκης, που υπέπεσαν σε σοβαρά αμαρτήματα.

Με δυο λόγια, υπήρξε πρότυπο δικαίου ανδρός και τέλειο του Χριστού προεικόνισμα.

«ΦΩΝΗ ΕΝ ΡΑΜΑ ΗΚΟΥΣΘΗ...»
(ΜΑΤΘ. Β 18)

ΑΠΟ ΤΟ ΝΙΚ. Χ. ΡΕΜΠΕΛΗ, ΦΙΛΟΛΟΓΟ, ΠΡΩΗΝ ΛΥΚΕΙΑΡΧΗ

Στο Ιράκ συνεχίζονται οι εκρήξεις και η αιματοχυσία, χωρίς να ιδρώνει το αφτί κανενός ισχυρού της Γης. Ο Πρόεδρος Μπους με αρκετή κομπορημοσύνη δήλωσε πρόσφατα ότι η Αμερική θα νικήσει τους τρομοκράτες και θα κερδίσει τον πόλεμο. Και αναρωτιέται κανείς: Πότε οι ηγέτες της Ευρώπης θα πουν ευθαρσώς και με παρρησία: "έως εδώ και μη παρέκει", και, μάλιστα όσο πιο γρήγορα αντιταχθούν, τόσο το καλύτερο, γιατί ο Πλανητάρχης, με τη φόρα που πήρε, λοξοκοιτάζοντας, συν τοις άλλοις, και το Ιράν, κινδυνεύει να γίνει ακόμη πιο καταγέλαστος στην Οικουμένη. Αρκετό αίμα χύθηκε, αρκετά καυτά δάκρυα αυλάκωσαν και αυλακώνουν τα πρόσωπα Σέρβων, Αφγανών και Ιρακινών. Στη Χιροσίμα, Ναγκασάκι, Βιετνάμ συνεχίζονται οι γεννήσεις εκτρωμάτων και παραμορφωμένων βρεφών. Αφγανοί και Σέρβοι δεν μπορούν ακόμα να συνέλθουν από τις τεράστιες καταστροφές, που υπέστησαν και το Ιράκ μεταβλήθηκε σ' ένα απέραντο νεκροταφείο από τα θύματα των εκρήξεων.

Βλέπει κανείς εκεί τον πόνο ζωγραφισμένο στα πρόσωπα όλων. Μανάδες έξαλλες και αλλόφρονες, με θρήνους, κραυγές απόγνωσης και

στηθοκοπήματα, αναζητούν στα καπνισμένα ερείπια τα παιδιά τους και δεν θέλουν να πιστέψουν ότι χάθηκαν.

Εικόνες τραγικές, φρικιαστικές και φοβερές, φοβερότερες ακόμη από εκείνη του Ευαγγελιστή Ματθαίου: «Φωνή εν Ραμά ηκούσθη, θρήνος και κλαυθμός και οδυρμός πολύς. Ραχήλ κλαίουσα τα τέκνα αυτής και ουκ ήθελε παρακληθήναι ότι ουκ εισί» (κι ήταν αδύνατο να παρηγορηθεί για το χαμό τους).

Μέχρι πότε, λοιπόν, ο θάνατος θα δρεπανίζει αθώα πλάσματα σαν τα εύοσμα άνθη της άνοιξης; Γιατί ο σημερινός κόσμος έγινε η φοβερή παλαιόστρα, στην οποία παλεύει ο ισχυρός με τον ανίσχυρο; Γιατί ηγέτες και τρομοκράτες αυθαιρετούν, σκορπούν οδύνη, σπαραγμό και χαλασμό γύρω τους και μένουν τελείως ανάλγητοι στο δράμα ακρωτηριασμένων παιδιών, που σπαρταρούν από τον πόνο, όπως σφαδάζει ένα ζωάκι κάτω από τα γαμψά νύχια αγριού θηρίου;

Μέχρι πότε ο τρόμος του πολέμου και των εκρήξεων θα επικρέμεται, σα Δαμόκλεια σπάθη, πάνω από τα κεφάλια των ανθρώπων;

Στώμεν ευλαβώς. Το σκάφος της ανθρωπότητας έχει χάσει την πυξίδα του προσανατολισμού του με συνέπεια να παραπαίει και να κλυδωνίζεται. Και οι ισχυροί της Γης, αδιάφοροι στα κηρύγματα του Χριστού για αγάπη και συναδέλφωση, οπλίζονται και εξοπλίζονται και κάθονται ήσυχoi και αμέριμνοι πάνω στον κρατήρα ενός ηφαιστείου, που οι ίδιοι φρόντισαν να παραγεμίσουν με επικίνδυνες εκρηκτικές ύλες.

Είθε ο Παντοδύναμος να φρονηματίσει τους άφρονες ηγέτες και τρομοκράτες και να εισακούσει τις θερμές παρακλήσεις όλων των λαών, ανεξαρτήτως φυλής και θρησκευματος, ούτως ώστε να βασιλέψει στον

κόσμο ομόνοια και αγάπη και "επί γης ειρήνη εν ανθρώποις ευδοκία"

Αμήν.